

PALAMENTE YA AFORIKA BORWA

- Palamente e na le dintlo di le pedi
- Kokoanobosetšhaba (NA), eo e nang le maloko a le 400, le
- Khansele ya Bosetšhaba ya Diporofense (NCOP), eo e nang le baemedi ba le 90.

KHANSELE YA BOSETŠHABA YA DIPOROFENSE

- Molaotseo o a re NCOP e emela diporofense go netefatsa gore dikgatlhego tsa diporofense di tsewa tsia mo lephateng la bosetšhaba la puso.
- E dira seno bogolosegolo ka go tsaya karolo mo tsamaisong ya lekgotlapeomola la bosetšhaba, le ka go nna le foramo e mo go yona go tshwarwang dingangisano ka dintlha tse di botlhokwa tse di amang diporofense.
- NCOP gape e netefatsa gore matshwenyego a puso selegae a emelwa kwa maemong a a kwa godimo.

SEBOPEGO SA NCOP

- NCOP e tlhamiwa ke baemedi ba diporofense tse di tlhophilweng ke *makgotlapeomola a diporofense, le baemedi ba Lekgotla la Dipuso Selegae la Aforika Borwa (SALGA)*.
- Kemedi e nngwe le e nngwe ya porofense e na le maloko a le lesome a a bopilweng ke:
 - baemedi ba le leruri ba le thataro.
 - baemedi ba ba ikgethegileng ba (nakwana) le nne
- Baemedi be etelelwa pele ke Tonakgolo ya porofense e nngwe le e nngwe, yo o leng mongwe wa baemedi ba ba kgethegileng.
- Fa go tlokega, Tonakgolo a ka thapa mongwe go tsaya maemo a gagwe.

- Kemedi ya SALGA e tlhophiwa ke komitikhuduthamaga ya yona go tswa mo setlhopheng sa baemedi ba Makgotla a Puso Selegae mo diporofenseng di le robonngwe.

BAOFISIRI BA NCOP

- NCOP e tlhophisa *Batsamaisi* go tswa mo gare ga maloko a yona;
 - Modulasetilo le
 - Batlatsamodulasetilo ba babedi.
- Baofisiri bano ba tsamaisa tiro ya NCOP le go etelela pele dingangisano, ba netefatsa gore baemedi ba bua ka kgololosego mme ba ntse ba obamela melao ya Ntlo.
- Motlatsamodulasetilo wa leruri o tlhophiwa go nna dingwaga di le tlhano fa Ditonakgolo tsa diporofense ba refosana go nna Batlatsamodulasetilo mo ngwageng.

MOSOLA WA NCOP

- NCOP e tsewa jaaka setheo go fitlhelela pusotshwaraganelo le botsaakarolo mo temokerasing, ga mmogo le go nna pinagare ya tlhaeletsano ya matshwenyego a dipuso selegae le matshwenyego a diporofense kwa maemong a bosetšhaba.
- NCOP e neelana ka maikutlo a diporofense di le robonngwe tsa Aforika Borwa le neela gape puso selegae polatefomo ya go tsaya karolo mo dipuisanong tsa go dira molao kwa maemong a bosetšhaba.

MOKGWATSELA WA GO DIRA MOLAO

- NCOP e leba le go sekaseka, fetisa, tlhabolola, tshwaela le go dira ditlhabololo go, kgotsa go gana molao
- E tshwanetse go leba le go sekaseka

Melaotlhomomo yothe ya bosetšhaba.

- E ka dira kgotsa ya baakanya Melaotlhomomo e e welang ka fa gare ga Šejule 4 ya Molaotseo (merero eo lekgotlapeomolao ya bosetšhaba le makgotlapeomelao a diporofense di tshwaraganelang maatla a go dira molao) le melaotlhomomo e e rileng e e amang diporofense.
- Bontsi jwa tiro ya go dira melao e dirwa ke dikomiti, fela Melaotlhomomo yotlhe e tshwanetse go isiwa kwa kokoanong ya NCOP go ka ngangisanwa ka yona le go e boutelwa gore e a amogelwa kgotsa e a ganwa.
- E na le maikarabelo a semolaotseo go mekamekana le mefuta e le meraro ya Melaotlhomomo:

Melaotlhomomo e e sa ameng diporofense:

- Melaotlhomomo e e sa ameng diporofense ke eo e amanang le ditiro tsa bosetšhaba, jaaka pabalesego, merero ya kwa ntle, le boathodi.
- Fa Melaotlhomomo e e jalo e fetsetswe ke Kokoanobosetšhaba, e e isiwa kwa NCOP gore e boutelwe.
- Fa NCOP e batla go dira diphetogo mo Melaotlhomomong, e boela gape kwa go Kokoanobosetšhaba, eo e ka amogelang kgotsa ya gana diphetogo.

Melaotlhomomo e e amang diporofense ka tlhamalalo:

- Dikao tsa Melaotlhomomo e e amang diporofense e tsenyeletsa thuto, dipalangwa, le boitekanelo.
- Bontsi jwa Melaotlhomomo e ka itsisiwe kwa NCOP ke nngwe ya Dintlo tse pedi; fela go na le Melaotlhomomo e

e tshwanetseng go simolola kwa Kokoanobosetšhaba.

- Fa go boutelwa Melaotlhomomo e kwa NCOP, porofense e nngwe le e nngwe e na le boutu e le nngwe.
- Fa go na le go sa dumelane magareng ga NA le NCOP ka ga Melaotlhomomo o o amang diporofense, Melaotlhomomo o tla romelwa kwa *Komiting Tseroganyo*.

Melaotlhomomo e e tlhabololang Molaotseo:

- Fa Melaotlhomomo o tlhabolola kgotsa o fetola molaotseo o o amang diporofense ka tlhamalalo, bonnye diporofense di le thataro mo go di le robonngwe mo NCOP di tshwanetse go dumela.
- Fa Melaotlhomomo o o tlhabololang molaotseo o sa ame diporofense ka tlhamalalo molaotseo o tlhoka NCOP go ngangisana ka Melaotlhomomo (kwa ntle le go bouta) pele o ka fetela kwa NA go boutelwa.

MOSOLA YA GO ELA MAEMO TLHOKO

- Go ela maemo tlhoko ke thata ya semolaotseo e e neyang Palamente (go tsenyeletsa Makgotlapeomolao a Diporofense) go netefatsa le go ela tlhoko ditiro tsa puso.
- NCOP ela maemo tlhoko maphata a bosetšhaba a amang diporofense le dipuso selegae.
- NCOP e ka kopa leloko la Kabinete, moofisiri mo pusong ya bosetšhaba kgotsa mo pusong ya porofense go nna gona mo kopanong ya Khansele kgotsa ya komiti ya Khansele.
- Baemedi ba NCOP ba ka botsa ditona tsa Kabinete dipotso tseo di tshwanetseng go arabiwa kwa NCOP.

- NCOP kgotsa nngwe ya dikomiti tsa yona di ka amogela *diphešene, kemedi kgotsa ditlhagiso* go tswa go ditheo kgotsa batho bangwe le bangwe ba nang le kgatlhego.
- NCOP e etela baagi go ela maemo tlhoko le go netefatsa gore ba bona tshedimosetso ka tlhamalalo ka ga ditlhoko le dikgwetlho tsa batho.

DIKOMITI TSA NCOP

- Dikomiti tsa NCOP di bidiwa *Dikomiti tse di kgethegileng*, seka, Komiti e e kgethegileng ya tsa Dintlo, Ditiro tsa Setšhaba le Dipalangwa.
- Komiti e nngwe le e nngwe e sala morago tiro ya mafapha a a rileng a puso. Komiti gape e ngangisana le go tlhabolola Melaotlomo, le go rulaganya ditheetso tsa phatlhalatsa fa go na le ntlha e e amang setšhaba.
- Dikomiti di ka bitsa mongwe le mongwe go neela ka bopaki kgotsa go tlhagisa ditokomane, mme ba ka kopa setheo kgotsa motho mongwe le mongwe go neelana ka pego go bona.
- Fa go setse go tshwerwe dingangisano tsa molaotlomo ke komiti, o isiwa kwa NCOP gore o boutelwe.
- Kemedi nngwe le nngwe ya porofense e na le boutu e le nngwe go tlhopha mo boemong jwa porofense ke moeteledipele wa kemedi .

MOSOLA WA MALOKO A SETŠHABA MO ELENG MAEMO TLHOKO

Maloko a setšhaba a ka nna le seabe se se mosola mo go eleng maemo tlhoko ka go netefatsa gore puso e arabela ditlhoko tsa batho. Tseno ke dingwe tsa ditsela tse di ka dirisiwang:

DIRA TSHWAELO

- Tshwaelo go komiti ya Palamente ke tsela nngwe ya go dira gore lentswe la gago le utlwagale kwa Palamenteng.
- Ka go dira tshwaelo, o na le tšhono ya tshosometso ya maikutlo a maloko a komiti ba ba buisanang le go ngangisana ka karolo e e rileng ya molao pele o ka wediwa.

PHETIŠENE:

- Phešine ke tsela ya go tlisa ngongorego kgotsa go tlhagisa ntlha ya matshwenyego a setšhaba go Palamente gore e tsaye dikgato go ya ka dithata tsa yona.
- Tshwanelo ya go neelana ka phešine go Palamente ke tshwanelo ya moagi mongwe le mongwe wa naga mme e gona le mo Molaotheong wa rona.
- Motho mongwe le mongwe, ditlhopha kgotsa mokgatlho o na le tshwanelo ya go neelana ka phešine go Palamente.

IKGOLAGANYE LE LELOKO LA PALAMENTE

- Maloko a setšhaba a ka ikgolaganya le bo MP mo dikantorong tsa kgaolothopo go kgabaganya naga kgotsa Palamente fa o batla go iponela tšhegetso ya bona ka ntlha e e go tshwenyang kgotsa fa o tlhoka thuso ka bothata jo bo rileng.

PARLIAMENT
OF THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Produced by the Public Education Office • Parliamentary Communication Services • INSPIRED BY PEOPLE
www.parliament.gov.za • P.O. Box 15, Cape Town, 8000 • Telephone: (021) 403 3341 • Facsimile: (021) 403 3303

PARLIAMENT
OF THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

seTswana

National Council of Provinces